

KULTURHISTORISK MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

Boplassfunn

Kjellerød, 51/1
Råde kommune, Østfold.

Bjørn-Håkon Eketuft Rygh/
Anne Skogsfjord

Oslo 2010

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Kjellerød	G.nr./ b.nr. 51/1
Kommune Råde	Fylke Østfold
Saksnavn Nedlegging av planovergang og etablering av ny adkomst på Kjellerød, Gnr.52. Bnr.1, Råde kommune.	Kulturminnetype Boplassfunn
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 07/4079	Tiltakskode/ prosjektkode 765077/ 220041
Eier/ bruker, adresse	Tiltakshaver Jernbaneverket
Tidsrom for utgravning 01.- 19. 10. 2007	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum UTM sone 32 (EUREF89/WGS84), 6580294N, 604750Ø
ØK-kart CP 032-5-3	ØK-koordinater
A-nr. 2008/44	C.nr. C56518
ID-nr (Askeladden) 109008	Negativnr. (Kulturhistorisk museum) Cf33935-33937
Rapport ved: Bjørn-Håkon Eketuft Rygh/ Anne Skogsfjord	Dato: 15.02.2010
Saksbehandler: Per Oscar Nybruget	Prosjektleder: Per Oscar Nybruget

SAMMENDRAG

I forbindelse med utføring av sikringstiltak for usikret planovergang til Kjellerød foretok Østfold fylkeskommune en arkeologisk registrering av automatisk fredete kulturminner i planområdet. Ved metodisk prøvestikking ble det gjort funn av automatisk fredede kulturminner i form av en steinalderlokalitet innenfor tiltaksområdet. Det ble til sammen tatt 25 prøvestikk, og av disse var 8 positive.

Kulturhistorisk museum foretok en utgravning av lokaliteten i perioden 1. – 19. oktober 2007. Utgravningsområdet var 266,90 m² stort og lå vest for bolighusene på Kjellerød. Ved utgravningen ble det funnet tre strukturer, en kokegrop, et ildsted og en rydningsrøys.

Kokegropa S1 er datert til 795-420 f.Kr., ildstedet S3 til 785-550 f.Kr. og rydningsrøysa R1 til 405-395 f.Kr. Det ble funnet flint, kvarts og bergkrystall fra steinbrukende tid, men ingen typologiske artefakter som kan datere denne aktiviteten nærmere. Et flintavslag med slipespor indikerer aktivitet i yngre steinalder, og ved strandlinjedatering kan lokaliteten dateres til MNA, 3200-2700 f.kr. Funn av en underligger til en skubbekvern vitner om at det ble malt korn på stedet, slike kverner var i bruk over en lengre periode i forhistorien, fra yngre steinalder til eldre jernalder. Keramikkskårene er av bronsealder/ jernaldertype og kan være samtidige med skubbekvernen.

Funnmaterialet og dateringene kan tyde på at det kan være to atskilte bruksfaser, en i steinalder og en i yngre bronsealder – førromersk jernalder. Området som ble avdekket var imidlertid såpass lite at man ikke kan utelukke at det har vært aktivitet sammenhengende over en lengre periode.

INNHold

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	2
2. DELTAGERE, TIDSRØM	2
3. FORMIDLING	3
4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER.....	3
5. UTGRAVNINGEN	3
5.1 Problemstillinger – prioriteringer	3
5.2 Utgravningsmetode.....	4
5.3 Utgravningens forløp.....	5
5.4 Kildekritiske forhold	6
5.5 Utgravningen.....	6
5.5.1 Funnmateriale	6
5.5.2 Strukturer	6
5.5.3 Datering	8
5.5.4 Naturvitenskapelige prøver	8
5.5.5 Analyser.....	9
5.6 Vurdering av utgravningsresultatene, tolkning og diskusjon.....	9
6. KONKLUSJON.....	10
7. LITTERATUR	11
8. VEDLEGG	11
8.1. Strukturliste	11
8.2. Funn og prøver	11
8.3. Tegninger	13
8.4. Fotoliste.	14
8.5. Analyser.....	16
8.6. Kart.....	18
8.7. Foto	22

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

KJELLERØD, 52/1, RÅDE, ØSTFOLD

BJØRN-HÅKON EKETUFT RYGH/ ANNE SKOGSFJORD

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Den arkeologiske undersøkelsen ble utført i forbindelse med planlegging av sikringstiltak for usikret planovergang til gnr. 52, bnr. 1, Kjellerød, Råde kommune. Overnevnte planovergang ble ansett som meget trafikkfarlig og ble prioritert nedlagt/ stengt for all trafikk. Ny adkomst til Kjellerød måtte gå over eksisterende bro over jernbanen. Det planlagte tiltaket innebar etablering av en ny bro og en ny adkomstvei lagt til nåværende dyrket mark og i eksisterende skogsbilvei.

En arkeologisk registrering av planområdet ble utført av Østfold fylkeskommune i mai 2007 (Skullerud 2007). Ved maskinell sjakting ble det gjort funn av bosetningsspor i form av en kokegrop og en grop med ukjent funksjon (lok. 2, id 109011). Kokegropen ble gravd ut og dokumentert av fylkeskommunen, kokegropen er datert til AD 1440-1625.

Ved metodisk prøvestikking ble det gjort funn av automatisk fredede kulturminner i form av en steinalderlokalitet (lok.1, id 109008) innenfor tiltaksområdet. Det ble til sammen tatt 25 prøvestikk, og av disse var 8 positive. Steinalderlokaliteten ble avgrenset med 17 negative prøvestikk. Tiltaksområdet ligger ca 30 meter over havet.

Riksantikvaren, i brev av 15. august 2007, gav tillatelse til inngrep i de omsøkte kulturminnene.

2. DELTAGERE, TIDSRUM

Den arkeologiske undersøkelsen fant sted 1.-19.oktober 2007, til sammen 15 arbeidsdager i felt. Feltpersonalet bestod av feltleder Bjørn-Håkon Eketuft Rygh og feltassistentene Annette Solberg og Tom Baefverfeldt.

Navn	Stilling	Varighet
Bjørn-Håkon Eketuft Rygh	Feltleder I	01.10-19.10. 2007
Annette Solberg	Feltassistent	01.10-19.10. 2007
Tom Baefverfeldt	Feltassistent	01.10-19.10. 2007
	Til sammen	15 dagsverk i felt

Vi benyttet gravemaskin i to dager for avtorving, 8. og 9. oktober, og deretter 16. oktober for videre fjerning av masser på lokaliteten i lag, i tillegg til å avtorve og snitte en rydningsrøys som lå på lokaliteten. Rune Borvik fra KHM foretok innmåling av feltet.

3. FORMIDLING

Prosjektleder Per Oscar Nybruget var på befarings på lokaliteten 3. oktober. Utgravningen hadde besøk av Brattalien, Jernbaneverket den 8. oktober og av Banedrift sammen med grunneier den 12. oktober. Anne Skullerud fra Østfold fylkeskommune var på befarings 12. oktober. Kristine Beate Johansen fra Østfold fylkeskommune ringte den 18. oktober. Besøk av arkeolog Ingar M. Gundersen 18. oktober. I tillegg hadde vi besøk av grunneier Inger Johanne K. Lundblad og naboer.

Alle interesserte, stort sett naboer fra de tiliggende gårdene, fikk korte redegjørelser for bakgrunnen for utgravningen, samt hva som var gjort av funn inntil det aktuelle tidspunktet.

4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER

Lokaliteten lå nær Raet i Råde. Raet er en isbredannet morenerygg fra siste istid, som ligger som et dominerende geologisk trekk gjennom de nordre delene av Østfold. Kjellerød ligger på sørsiden av raryggen, som er rik på funn av automatisk fredete kulturminner.

I nærområdet er det blant annet gjort funn av diverse flintavslag og redskaper (ID 30201, ID 78388, ID 75505 og ID 40247), her ligger det 6 gravhauger (ID 77768) og kullgroper (ID 69308). På nabogården som ligger sør for Tesalaveien og jernbanen, er det funnet mye flint i åkeren, bl.a. en tangepil og en flate-retusjert dolk (ID 30201). Disse funnene er gjort på samme høyde over havet som lok. 1 (ID 109008).

5. UTGRAVNINGEN

5.1 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

Under Østfold fylkeskommunes registreringer ble det påvist flint i 8 prøvestikk. Boplassen lå i skog og synes ikke å være forstyrret i senere tid. Sett i sammenheng med at lokaliteten lå 30 moh. ble dette tolket til å gjenspeile spor etter menneskelig aktivitet i steinalder.

Ingen av gjenstandene som framkom ved registreringen var daterbare, men ut fra topografien og høyden over havet er en datering til yngre steinalder sannsynlig (mellomneolitikum A, 3200-2700 f.Kr.). Boplassen har mest sannsynlig vært dyrket i nyere tid. All flint som ble funnet ved registreringen ble funnet i et lag tolket som et eldre dyrkningslag (10-20 cm tykt), under ca 10 cm torv.

Målet ved undersøkelsen var å avklare boplassens alder og om det kunne finnes spor i undergrunnen som kan knyttes til aktivitetsområder. Studiet av bosetningsspor fra forhistorisk tid og middelalder er et satsningsområde ved Kulturhistorisk museum. I Østfold er det tidligere undersøkt steinaldertufter på Stensrød i Halden, på Hunn i Fredrikstad (Borge), på Rødsmyr, Fjellhøy og Enhuløkken i Fredrikstad (Kråkerøy), på Gunnarstorp (Skjeberg) i Sarpsborg

og på Svinesund i Halden. Det er fortsatt mange ubesvarte spørsmål omkring organiseringen av boplasser og huskonstruksjoner i steinalder.

Dersom den påviste aktiviteten foregikk i tilknytning til strandlinjen, lå lokaliteten på en øy i et typisk skjærgårdslandskap, i en svakt buet vik. I dag ligger lokaliteten på en lav forhøyning i terrenget, nord for jernbanelinjen og vest for gårdsbygningene på Kjellerød.

5.2 UTGRAVNINGSMETODE

Boplassen var planlagt delvis gravd i ruter, delvis flateavdekket. Den var bevokst med godt voksen skog, men undersøkelserne ble allikevel satt igang ved at det ble lagt ut et koordinatsystem. Det ble opprettet et koordinatsystem med en x-akse og en y-akse. X-aksen har stigende verdier mot nord, og y-aksen har stigende verdier mot øst. To profilbenker ble planlagt satt igjen, og disse krysser hverandre i 100x, 100y. Den ene er orientert nord-sør og går gjennom 100y langs x-aksen, og den andre er orientert øst-vest og går gjennom 100x langs y-aksen.

Som et utgangspunkt for den videre framdriften av utgravningen, ble det først gravd ti 1 m² ruter. Funnene fra prøverutene ble utgangspunkt for hvilke andre ruter som ble gravd.

Med utgangspunkt i dette ble grunnen delt i ruter og lag. Det ble gravd i hele kvadratmeteruter. Hvert lag var på 10 cm, og det ble gravd ned til undergrunnen som ikke inneholdt oldsaker. De første ruten ble lagt langs x-aksen og det ble også gravd ruter nordover langs y-aksen, videre vestover langs x-aksen og mellom disse. Jordmassene ble vannsåldet i såld med maskevidde på 4 mm. Selve gravingen av lagene foregikk med både graveskje og spade. Til sammen ble det gravd 10 ruter i fire lag.

Utgravningens ytterkanter og utstrekningen av lag 3 ble målt inn med totalstasjon av Rune Borvik.

Etter en vurdering av det framkomne arkeologiske materialet, ble det så foretatt en flateavdekking av lokaliteten. Flateavdekkingen ble utført med en gravemaskin med flatt skjær. Flaten, som bestod av det nordøstre hjørnet av koordinatsystemet, ble så fjernet ned til en dybde av 20 cm. Feltet ble utvidet mot nord da det ble funnet en kokegrop her. Totalt ble det avdekket 266,90 m².

Påviste strukturer ble tegnet i plan og fotografert før de ble snittet og dokumentert i profil. Det ble tatt ut kullprøver fra sikker kontekst fra alle strukturer.

5.3 UTGRAVNINGENS FORLØP

Da utgravningen startet var ikke skogen fjernet på lokaliteten. Siden det ville gå én uke inn i feltarbeidet før all skog var fjernet, ble arbeidet med å grave prøveruter i henhold til det oppsatte koordinatsystemet startet umiddelbart. Koordinatsystemet ble anlagt på lokaliteten med hensyn til de resultatene som hadde framkommet ved Østfold fylkeskommunes prøvestikking. De positive prøvestikkene fra den tidligere registreringen konsentrerte seg på en liten flate nord for en eksisterende skogsbilvei.

Hensikten med de ti første prøverutene var å få et visst inntrykk av funnkonsentrasjoner og aktivitetsområder, samt å finne ut hvor dypt det funnførende laget gikk. Da resultatene av de første ti prøverutene viste at det arkeologiske materialet på lokaliteten var konsentrert til lag 3, besluttet vi å fjerne lag 1 og lag 2 maskinelt i et større område, for deretter å totalgrave lag 3 i ruter. Videre ned i lag 4 der det arkeologiske materialet tilsa dette. Målet var å totalgrave lokaliteten, men den svake spredningen av flint i lag 3 påvirket beslutningen om å avslutte utgravningen etter tre uker.

Ved den maskinelle avtorvingen av lokaliteten ble det klart at en samling stein nordøst på lokaliteten måtte være en rydningsrøys. Røysas oppbygging underbygger denne tolkningen. Stein av forskjellig størrelse lå samlet rundt en jordfast stein. Rydningsrøysa ble snittet med hjelp av gravemaskin, og den nordlige halvdel ble fjernet. Den øst-vest gående profilen ble renset og dokumentert med foto og tegning. Det ble tatt ut en kullprøve for ¹⁴C-datering.

Totalt ble det gravd 10 m² i ruter ned til lag 3. Deretter ble det fjernet 266,90 m² maskinelt før lag 3 ble gravd i en utstrekning av 41 m². Hensikten med å fjerne torv og jord i et større parti maskinelt, var for å se om det kunne oppdages strukturer fra en eventuell bosetning på lokaliteten. Massene ble derfor fjernet lagvis og flatene ble finrenset med krafse før det igjen ble gravd dypere ned i grunnen. Det ble påtruffet en kokegrop, S1, og en senere avskrevet struktur, ved den maskinelle avdekkingen. Noen spor etter andre anlegg ble ikke funnet.

Alle masser som ble tatt ut ved graving i ruter og lag ble vannsåldet. Det ble funnet skjørbrant stein i det laget som ved Østfold fylkeskommunes registrering ble beskrevet som gammelt dyrkningslag.

Lokalitetens stratigrafi ble dokumentert ved at profilbenken langs både x og y-aksen ble fotografert og tegnet i 1:20. Profilen viste følgende:

- 1) Det øverste laget bestod av torv og humusholdig skogbunn. Tykkelsen varierte over hele flaten.
- 2) Laget under torven bestod av brunsvart humus med kullbiter.
- 3) Deretter bestod laget under av et gråbrunt humusholdig lag med gule sjatteringer.
- 4) Det var et opptil 25 cm tykt lag av gråbrun humus som hadde innslag av kokstein, over siltlagene i undergrunnen.
- 5) Under det humusholdige laget lå et gulbrunt, sandholdig siltlag.
- 6) I bunnen av jordprofilen var det et rødbrunt, sandholdig siltlag.

Lag 1-3 viste en vanlig utvikling av en podsol-profil med utfellings- og anrikningslag. Lagene 3-4 ble tolket til å være gamle dyrkningslag. Utvikningen av en podsol-profil i de gamle dyrkningslagene viser at det har gått en viss tid siden lokaliteten sist ble oppdyrket.

Hovedmengden av funnene framkom i bunnen av de humusholdige lagene (her beskrevet som lag 4). Ingen moderne funn framkom i de funnførende lagene.

5.4 KILDEKRITISKE FORHOLD

Det arkeologiske boplassmaterialet på lokaliteten var av varierende kvalitet og med en spredning som tilsa at området har vært dyrket over lengre tid. Det synes som om eventuelle anlegg og toppen av eksisterende anlegg (kokegrop og ildsted) var blitt fjernet gjennom langvarig jordbruksaktivitet.

Ett anlegg (ildsted S3) ble snittet som tidligere beskrevet i tillegg til at resten av strukturen ble såldet for å dokumentere funn i massene. Dette ble ikke gjort ved den undersøkte kokegropa (S1). Denne lå da også perifert i forhold til kjerneområdet av steinalderlokaliteten.

5.5 UTGRAVNINGEN

Ved registreringen ble det tatt 25 prøvestikk på og ved lokaliteten. Av disse var 8 funnførende. I dette materialet var ingen funn diagnostiske, men lokalitetens beliggenhet og høyden over havet tilsa at den hadde et godt forskningspotensiale.

5.5.1 FUNNMATERIALE

Det ble funnet bearbeidet flint, bergkrystall og kvarts. Ett avslag med skrå retusj er et bearbeidet avslag fra et slipt flintobjekt, muligens en øks. Dette er det eneste tegnet på slipt flint som er funnet på boplassen. Flinten er generelt grovt bearbeidet og det er ingen diagnostiske artefakter. Det ble også funnet en knakkestein i bergart. Funnene indikerer at en viss redskapsproduksjon har funnet sted, men ikke av et stort omfang.

Det ble funnet tre keramikkskår. Ett er randskår, og to stammer fra buk eller bunn. Det ene bunnskåret har matskorpe på innsiden av karveggen.

Det ble funnet en stein i rydningsrøysa som ser ut til å være en underligger til en skubbekvern av granitt. Steinen er sekundært deponert i røysa, men det er sannsynlig at den har vært i bruk på stedet.

5.5.2 STRUKTURER

På hele lokaliteten ble det funnet tre strukturer som ble tolket som forhistoriske, en kokegrop, et ildsted og en rydningsrøys.

1) Kokegrop **S1** ble rensert opp og dokumentert med foto og tegning i plan. Deretter ble den snittet og dokumentert i profil. Strukturen ble snittet ved at den sørligste delen ble fjernet. Fyllmassen i strukturen bestod av humus- og kullholdig, sandblandet silt og skjørbrent stein. Totalt ble det målt 30 liter skjørbrent stein i den delen av strukturen som ble fjernet.

Strukturen hadde en ujevn oval form i plan og hadde en utstrekning på 123x125 cm. I profil framstod strukturen med rette kanter og flat bunn, og den var synlig i en dybde av 23 cm.

Det ble tatt ut en kullprøve **K1**. Prøven er radiologisk datert til 795-420 f.Kr., dvs. yngre bronsealder - førromersk jernalder.

2) Ildstedet **S3** ble rensert opp og dokumentert med foto og tegning i plan. Deretter ble den snittet og dokumentert i profil. Strukturen ble snittet ved at den nordligste delen ble fjernet. Fyllmassen i strukturen bestod av lys sand/silt med innslag av kull. Det fantes innslag av mørkere humusholdige masser.

Strukturen hadde en ujevn, rund form i plan og hadde en utstrekning på 60x60 cm. I profil framstod strukturen med skrå kanter og flat bunn, og den var synlig i en dybde av 10-15 cm. Det ble ikke gjort noen funn ved såldingen av fyllmassene fra strukturen. Ved tømning av strukturen ble det målt opp 7,5 liter skjørbrent stein.

Det ble tatt ut en kullprøve **K3**. Prøven er radiologisk datert til 785-550 f.Kr., dvs. yngre bronsealder.

Ved den maskinelle avdekkingen av lokaliteten ble det funnet en samling med stein på lokalitetens nordøstre del. Dette viste seg å være en stor rydningsrøys.

3) Rydningsrøys **R1** ble dokumentert i plan digitalt og ved foto etter at den var avtorvet ved hjelp av gravemaskin. Deretter ble den snittet ved at det ble lagt en sjakt vest-øst gjennom den nordligste delen av røysa. Profilen ble rensert opp og dokumentert ved tegning og foto.

Rydningsrøysa var dannet ved at stein var lagt opptil og rundt en stor jordfast stein. Det lå store stein med dimensjon opptil 60 cm i røysas ytterkant og oppover i røysa var steinene av mindre dimensjoner. På toppen av R1 ble det funnet en underliggende **F1** til en skubbekvern av granitt.

I profil hadde rydningsrøysa en utstrekning på 8 m og framstod som en jordblandet røys. To eldre pløyelag skilte seg ut, der det ene lag 3 inneholdt det meste av steinene i røysa. På bakgrunn av disse observasjonene ble det fastslått at røysa er av yngre dato enn aktivitetene i steinalderen på lokaliteten.

Det ble tatt ut en kullprøve **K2** (se vedlagt kart). Prøven er radiologisk datert til 405-395 f.Kr., dvs. førromersk jernalder.

I tillegg ble én annen mulig struktur (en kullflekk) avskrevet ved snitting.

5.5.3 DATERING

Boplassen kan dateres på grunnlag av tre forskjellige metoder. Det gjelder strandlinjedatering, typologisk datering og ¹⁴C-datering. Lokaliteten ligger ca 30 moh. I følge Sørensen (1999) sin kurve for søndre Østfold, ble terrassen på Kjellerød tørt land i tidsrommet 3200-2700 f.Kr. Det ble funnet et avslag i flint med retusj og slipespor. Om avslaget stammer fra en slipt flintøks, må man kunne si at det representerer et neolitisk element. Det er ikke funnet klare neolitiske ledeartefakter slik som flaterretusjering og skiferspisser.

Flintmaterialet er generelt grovt bearbeidet og kan stamme fra flere perioder i steinbrukende tid, fra yngre steinalder til bronsealder.

Det ble funnet en underligger til en skubbekvern. Skubbekverner var i bruk helt til dreiekvernen kom i eldre jernalder. Skubbekverna kan ha blitt brukt til å male korn i perioden yngre steinalder – eldre jernalder, og siden den er et løsfunn er det usikkert hvilken perioden den var i bruk.

Skubbekvern

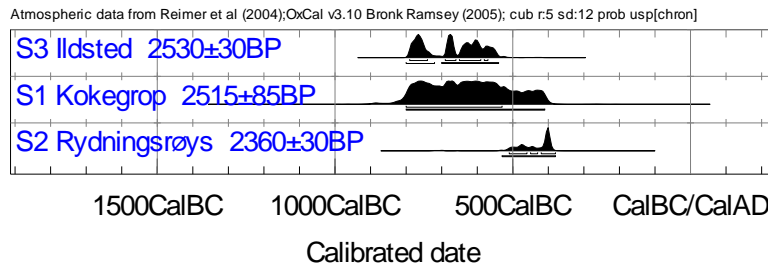

Tre skår av keramikk uten dekor er av bronsealder/ jernalder-type.

Tre prøver ble ¹⁴C-datert til yngre bronsealder – førromersk jernalder.

5.5.4 NATURVITENSKAPELIGE PRØVER

Det ble tatt inn tre kullprøver fra de ulike nedgravningene og rydningsrøysa. Kullprøvene ble ¹⁴C-datert ved ved Laboratoriet for radiologisk datering ved NTNU i Trondheim (se vedlegg).

5.5.5 ANALYSER

Tre kullprøver ble vedartsanalysert av Helge I. Høeg¹.

Prøvenr.	Struktur	Vedart
S1	Kokegrop	Bjørk, hassel, ask
S2	Rydningsrøys	Bjørk
S3	Ildsted	Bjørk, hassel, selje, vier/ osp, eik

Analysene viser hvilke treslag som ble benyttet i kokegropen og ildstedet, men den gir også en pekepinn på hva slags vegetasjon som fantes i nærområdet den gang boplassen var i bruk.

5.6 VURDERING AV UTGRAVNINGSRISULTATENE, TOLKNING OG DISKUSJON.

Funnene av flint, kvarts og bergkrystall indikerer en viss aktivitet i steinbrukende tid. Funnmaterialet gir liten informasjon om hvilke aktiviteter som har foregått på stedet og når dette har skjedd.

I steinalderens periode MNA lå lokaliteten trolig 10 m fra stranden i en mindre bukt. Boplassen lå i et område med gode jordbruksmuligheter og nær vannet, med tiliggende store våtmarksområder i et skjærgårdslandskap. Undergrunnen var siltig og fuktig og en kan anta at området har vært et våtmarksområde. Den lille flaten har blitt valgt da den har hatt en god beliggenhet sør for høydedraget opp mot raet. Boplassen har antagelig ikke vært etablert her kun med tanke på utnyttelse av de marine resursene i havet. Boplassen lå i et fruktbart område og et typisk jordbrukslandskap. Det lave antallet funn tilsier ikke at lokaliteten har vært brukt som en boplass over lengre tid. Mangelen på et diagnostisk redskapsinventar slik som pilespisser og kniver gjør at funnene på boplassen ikke kan knyttes til spesifikke aktiviteter. Menneskene som har oppholdt her kan ha tilvirket og reparert utstyr.

Funnene av et fragment av slipt flint indikerer at menneskene har hatt tilknytning til et nettverk der det har blitt utvekslet storredskaper eller flint til tilvirkningen av dette. Det er blitt argumentert at det er vanlig at slike storredskaper som økser har hatt en stor grad av utnyttelse, da de er blitt råstoff for tilvirkningen av mindre redskaper, etter at de er blitt for ødelagt til å nyttes til det opprinnelige formålet.

¹ NTNU sendte prøvene til Helge I. Høeg for vedartsbestemmelse. Rapporten fra vedartsanalysen oppbevares i NTNUs arkiv.

Skubbekverna kan stamme fra flere perioder i forhistorien og den kan høre til fasen med de daterte strukturene, dvs. yngre bronsealder – førromersk jernalder.

Keramikkskårene som ble funnet er hardt brent og ser ut til å være av bronsealder/ jernaldertype.

Det ble funnet rester av to strukturer, men det var bare bunnen av dem igjen. Resten av fyllmassen på lokaliteten var omrotet som følge av dyrkning. Omrotingen av massene har påvirket funnspredningen på lokaliteten. Allikevel ser det ut til at forflytningen av funnene ikke har vært stor.

Funnene var få og spredningen var vid, men det er allikevel mulig å si at hovedtyngden av funnene var lokalisert midt i det utgravde området. Her lå det også en større jordfast stein som kan ha påvirket graden av omroting av fyllmassene ved pløying. Her ble det funnet brent flint og brent bein, men det var ingen strukturer som kunne underbygge en tolkning om hvilken aktivitet som har foregått her.

¹⁴C-dateringene er fra perioden 795-395 f.Kr. Sammen med funnmaterialet er det indikasjoner på aktivitet på lokaliteten over en lengre periode, fra yngre steinalder til eldre jernalder. Det er sannsynlig at området er blitt dyrket over lang tid.

6. KONKLUSJON

Utgravningsområdet var 266,90 m² stort og lå vest for bolighusene på Kjellerød. Boplassen var registrert som en steinalderlokalitet. Ved utgravningen ble det funnet tre strukturer, en kokegrop, et ildsted og en rydningsrøys.

Kokegrop S1 er datert til 795-420 f.Kr., ildstedet S3 til 785-550 f.Kr. og rydningsrøysa til 405-395 f.Kr. Det ble funnet flint, kvarts og bergkrystall fra steinbrukende tid, men ingen typologiske artefakter som kan datere denne aktiviteten nærmere. Et flintavslag med slipespor indikerer aktivitet i yngre steinalder, og ved strandlinjedatering kan lokaliteten dateres til MNA, 3200-2700 f.Kr. Funn av en underligger til en skubbekvern vitner om at det ble malt korn på stedet, slike kverner var i bruk over en lengre periode i forhistorien, fra yngre steinalder til eldre jernalder. Keramikkskårene er av bronsealder/ jernalder type og kan være samtidige med skubbekvernen.

Funnmaterialet og dateringene kan tyde på at det kan være to atskilte bruksfaser, en i steinalder og en i yngre bronsealder – førromersk jernalder. Området som ble avdekket var imidlertid såpass lite at man ikke kan utelukke at det har vært aktivitet sammenhengende over en lengre periode.

7. LITTERATUR

Skullerud, Anne

2007 *Rapport fra kulturhistorisk registrering i Råde kommune. Kjellerød gnr. 51, bnr. 1. Østfold fylkeskommune.*

Sørensen, Rolf

1999 En ¹⁴C datert og dendrokronologisk kalibrert strandforyskyvningskurve for søndre Østfold. Sørøst-Norge. I L. Selsing. og G. Lillehammer (red.): *Museumslandskap. Artikkelsamling til Kerstin Griffin på 60-årsdagen.* AmS-Rapport 12. Bind A, Stavanger. s.59-70.

8. VEDLEGG

8.1. STRUKTURLISTE

Str. nr.	Type	Form	Dimensjon (m)	Dybde (m)	Tolkning	Element/fyll	Kom.
S1	Kokegrop	Oval	2 m	0,20 m	Kokegrop	Skjørbrent stein	795-420 BC
S2	Kullflekk	Rund	0,30 m	0,05 m	Natur	Leire og kull	Avskrevet
S3	Ildsted	Ujevn	0,60 m	0,15 m	Ildsted	Skjørbrent stein, kull	785-550 BC
R1	Rydningrøys						405-395 BC

8.2. FUNN OG PRØVER

Prøve-nr.	Kontekst	C-nr.	Gram	Treslag	NTNU Lab.nr.	C14-dat.
K1	Kokegrop S1	C56518/	5,5 g	Bjørk, hassel, ask	T-19502	795-420 BC
K2	Rydningrøys R1	C56518/	1,7 g	Bjørk	TUa-7279	405-395 BC
K3	Ildsted S3	C56518/	0,9 g	Bjørk, hassel, selje, vier/ osp	TUa-7280	785-550 BC

Tilveksttekst

C56518/1-18

Boplassfunn fra steinalder/bronsealder/førromersk jernalder fra KJELLERØD (51/1), RÅDE K., ØSTFOLD.

I forbindelse med utføring av sikringstiltak for usikret planovergang til Kjellerød ble det gjennomført en arkeologisk registrering av automatisk fredete kulturminner i planområdet (Skullerud 2007). Ved metodisk prøvestikking ble det gjort funn av automatisk fredede kulturminner i form av en steinalderlokalitet (lok.1, id 109008) innenfor tiltaksområdet. Det ble til sammen tatt 25 prøvestikk, og av disse var 8 positive. Ved maskinell sjakting ble det gjort funn av bosetningsspor i form av en kokegrop og en grop med ukjent funksjon (lok. 2, id 109011). Kokegropen ble gravd ut og dokumentert av fylkeskommunen, strukturen er datert til AD 1440-1625. Funnene fra registreringen er katalogisert under C56518/17-18.

Kulturhistorisk museum foretok en utgravning av lok. 1 i perioden 1.- 19. oktober 2007 (Rygh 2010). Utgravningsområdet var 266,90 m² stort og lå vest for bolighusene på Kjellerød. Ved utgravningen ble det funnet fire strukturer, en kokegrop, et ildsted og en rydningsrøys. Vedartsanalysen er utført av Helge I. Høeg og dateringen av NTNU (i Rygh 2010).

Fra lokalitet 1

- 1) 1 **fragment** med kantretusj og et slipt felt (slått av en opprinnelig slipt gjenstand) av flint. *Stm:* 2,38 cm.
- 2) 2 **avslag** av flint med retusj. *Stm:* 2,9 cm. 1 med konkav enderetusj og 1 med kantretusj.
- 3) 1 **fragment** med kantretusj av flint.
- 4) 17 **avslag** av flint. 2 med cortex. *Stm:* 5,2 cm.
- 5) 24 **fragmenter** av flint. 6 varmepåvirket, 1 med cortex. *Stm:* 3,2 cm.
- 6) 2 **splinter** av flint. *Stm:* 0,9 cm.
- 7) 1 **fragment** av bergkrystall. *Stm:* 1,0 cm.
- 8) 2 **kjerner** av kvarts. *Stm:* 3,9 cm.
- 9) 8 **fragmenter** av kvarts. *Stm:* 2,6 cm.
- 10) 1 **skubbekvern** av granitt. Underligger. Oversiden har en konkav form, og den er glattslipt. *Stl:* 58 cm, *stb:* 28 cm. Funnet i rydningsrøys R1.
- 11) 1 **knakkestein** av bergart. *Stm:* 6,89 cm.
- 12) 3 leirkarskår av fint magret udekorert keramikk. *Stm:* 3,19 cm. 1 randskår og 2 skår fra buk/bunn.
- 13) 9 fragmenter av **brente bein**. *Stm:* 1,0 cm.
- 14) **Kullprøve** fra kokegrop S1. *Vekt:* 5,5 g. Vedartsbestemt til bjørk, hassel, ask. Prøven er radiologisk datert til 2515±85 BP, calBC 795-420 (T-19502). Forbrukt ved datering.
- 15) **Kullprøve** fra rydningsrøys R1. *Vekt:* 1,7 g. Vedartsbestemt til bjørk. Prøven er radiologisk datert til 2360±30 BP, 405-395 calBC (TUa-7279).
- 16) **Kullprøve** fra ildsted S3. *Vekt:* 0,9 g. Vedartsbestemt til bjørk, hassel, selje, vier/osp og eik. Prøven er radiologisk datert til 2530±30 BP, 785-550 calBC (TUa-7280).

Fra Østfold fylkeskommunes registrering, lokalitet 1

- 17) 9 **fragmenter** av flint. 1 varmepåvirket, 3 med cortex. *Stm:* 3,1 cm.

Fra Østfold fylkeskommunes registrering, lokalitet 2

- 18) 1 **avslag** av flint. *Stm:* 3,5 cm.

Orienteringsoppgave: Kjellerød gård ligger i Råde kommune på Tesalaveien, i luftlinje ca 700 m SV for Mosseveien på Karlshus og ca 1,2 km V for Råde stasjon. Området ligger S for raet som strekker seg gjennom Østfold. Det er et utbrett åkerlandskap med klynger av skog i mellom. Det er dyrket mark på begge sider av jernbanen som spenner seg S-NV og avgrenser tiltaksområdet i S. Lok.1 ligger NV for den eksisterende skogsveien som går fra to bolighus (bnr. 21 og 22) NØ-over mot dyrket mark V for låven på Kjellerød gård.

Kartreferanse: ØK, CP 032-5-3. *Projeksjon:* UTM sone 32 (EUREF89/WGS84), *N:* 6580294, *Ø:* 604750.

LokalitetsID: 109008/109011

Litteratur: Skullerud, Anne, 2007, *Rapport fra kulturhistorisk registrering i Råde kommune. Kjellerød gnr. 51, bnr. 1. Østfold fylkeskommune.*

Rygh, Bjørn-Håkon Eketuft, 2010, *Rapport fra arkeologisk utgravning av boplass. Kjellerød 51/1, Råde, Østfold.* KHMs arkiv.

8.3. TEGNINGER

1. Kokegrop S1, plan.
2. Kokegrop S1, profil.
3. Avskrevet S2, plan/ profil.
4. Ildsted S3, plan/profil.
5. Utgravningsplan, lag 1.
6. Utgravningsplan, lag 2.
7. Utgravningsplan, lag 3.
8. Utgravningsplan, lag 4.
9. Rydningsrøys R1, profil.
10. Profilbenk

8.4. FOTOLISTE.**Fotoliste, Film 1. Negativnr. Cf33935.**

Filnavn	Motivbeskrivelse	Retning_ Sett_Mot	Dato
Cf33935_02.JPG	Rydningrøys på lokalitet1, Kjellerød.	Ø	16.10.07
Cf33935_03.JPG	Rydningrøys på lokalitet1, Kjellerød. Før snitting.	Ø	16.10.07
Cf33935_04.JPG	Rydningrøys på lokalitet1, Kjellerød. Etter avtorving.	Ø	26.10.07
Cf33935_05.JPG	Rydningrøys på lokalitet1, Kjellerød. Avtorving.	Ø	16.10.07
Cf33935_06.JPG	Rydningrøys på lokalitet1, Kjellerød. Avtorvet.	Ø	16.10.07
Cf33935_07.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Under avtorving.	N	16.10.07
Cf33935_08.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Under avtorving.	NØ	16.10.07
Cf33935_09.JPG	S1, kokegrop, profil.	NØ	12.10.07
Cf33935_10.JPG	S2, Avskrevet	N	11.10.07
Cf33935_11.JPG	S3, ildsted, plan.	-	11.10.07
Cf33935_12.JPG	S3, ildsted, plan.	-	11.10.07
Cf33935_13.JPG	S2, plan. Avskrevet.	-	11.10.07
Cf33935_14.JPG	S1, kokegrop, plan.	-	11.10.07
Cf33935_15.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, etter flateavdekking.	SØ	09.10.07
Cf33935_16.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, etter flateavdekking.	S	09.10.07
Cf33935_17.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, etter flateavdekking.	N	09.10.07
Cf33935_18.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, etter flateavdekking.	Ø	09.10.07
Cf33935_19.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Arbeidsbilde.	V	08.10.07
Cf33935_20.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, under flateavdekking.	NV	08.10.07
Cf33935_21.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, under flateavdekking.	Ø	08.10.007
Cf33935_22.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, under flateavdekking.	V	08.10.07
Cf33935_23.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, før flateavdekking.	V	08.10.07
Cf33935_24.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Arbeidsbilde.	V	05.10.07
Cf33935_25.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Arbeidsbilde.	V	05.10.07
Cf33935_26.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Arbeidsbilde.	V	05.10.07
Cf33935_27.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Arbeidsbilde.	Ø	05.10.07
Cf33935_28.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Hogst.	S	05.10.07
Cf33935_29.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Hogst.	N	05.10.07
Cf33935_30.JPG	FilmID	-	02.10.07
Cf33935_31.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Graving i ruter.	Ø	02.10.07
Cf33935_32.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Såldestasjonen.	V	02.10.07
Cf33935_33.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Før hogst.	V	01.10.07
Cf33935_34.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Før hogst.	S	01.10.07
Cf33935_35.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Før hogst.	Ø	01.10.07
Cf33935_36.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød, før hogst.	N	01.10.07

Fotoliste, Film 2. Negativnr. Cf33936.

Filnavn	Motivbeskrivelse	Retning_ Sett_Mot	Dato
Cf33936_02.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Sålding.	N	19.10.07
Cf33936_03.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Abeidsbilde. Annette tegner profil.	Ø	19.10.07
Cf33936_04.JPG	Profil. Oversiktsbilde.	S	18.10.07
Cf33936_05.JPG	Profil. 1-2 m.	SØ	18.10.07
Cf33936_06.JPG	Profil. 2-4 m.	SØ	18.10.07
Cf33936_07.JPG	Profil. 4-6 m	SØ	18.10.07
Cf33936_08.JPG	Profil. 6-8 m	SØ	18.10.07
Cf33936_09.JPG	Profil. 8-10 m	SØ	18.10.07
Cf33936_10.JPG	Profil. 8-10 m	SØ	18.10.07
Cf33936_11.JPG	Profil. 10-12 m	SØ	18.10.07
Cf33936_12.JPG	Profil. 12-14 m	SØ	18.10.07
Cf33936_13.JPG	Profil. 12-14 m	SØ	18.10.07
Cf33936_14.JPG	Profil. 14-16 m	SØ	18.10.07
Cf33936_15.JPG	S3, ildsted, profil.	-	17.10.07
Cf33936_16.JPG	S3, ildsted, profil.	-	17.10.07
Cf33936_17.JPG	F1, skubbekvern.	-	17.10.07
Cf33936_18.JPG	F1, skubbekvern.	-	17.10.07
Cf33936_19.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Feltet sett fra rydningsrøys.	SV	17.10.07
Cf33936_20.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. R1, rydningsrøys.	SV	17.10.07
Cf33936_21.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. R1, rydningsrøys, østre del.	S	17.10.07
Cf33936_22.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. R1, rydningsrøys midtre del.	S	17.10.07
Cf33936_23.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. R1, rydningsrøys, vestre del.	S	17.10.07
Cf33936_24.JPG	FilmID	-	17.10.07

Fotoliste, Film 3. Negativnr. Cf33937

Filnavn	Motivbeskrivelse	Retning_ Sett_Mot	Datering_Dato
Cf33937_18.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Prøvestikk med registreringspinne.	N	19.10.07
Cf33937_19.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Rute med målestokk	-	19.10.07
Cf33937_20.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Rute med målestokk	-	19.10.07
Cf33937_21.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Rute med målestokk	-	19.10.07
Cf33937_22.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Rute uten målestokk	-	19.10.07
Cf33937_23.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Felt etter utgraving.	S	19.10.07
Cf33937_24.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Felt etter utgraving.	V	19.10.07
Cf33937_25.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Felt etter utgraving.	V	19.10.07
Cf33937_26.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Felt etter utgraving.	N	19.10.07
Cf33937_27.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Felt etter utgraving.	V	19.10.07
Cf33937_28.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Felt etter utgraving.	N	19.10.07
Cf33937_29.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Felt etter utgraving.	Ø	19.10.07
Cf33937_30.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Arbeidsbilde.	N	19.10.07
Cf33937_31.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Arbeidsbilde.	Ø	19.10.07
Cf33937_32.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Arbeidsbilde.	Ø	19.10.07
Cf33937_33.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Y-profil 3-4 m.	-	19.10.07
Cf33937_34.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Y-profil 1-3 m.	-	19.10.07
Cf33937_35.JPG	Lokalitet 1, Kjellerød. Vintergraving.	Ø	19.10.07
Cf33937_36.JPG	FilmID	-	19.10.07

8.5. ANALYSER

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Nybruget, Per Oscar
KHM/Fornminneseksjonen
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-3795

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder for nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
T-19502	Kullprøve 1, Kjellerød Råde, Østfold	Trekull Bjørk, hassel ask	2.4 g	2515 ± 85	BC795-420	-26.1*

Dato: 24 JUN 2008

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Fred H. Skogseth

Steinar Gulliksen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Nybruget, Per Oscar
KHM/Fornminneseksjonen
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-3795

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TUa-7279	Kullprøve 2, Kjellerød Råde, Østfold	Trekull Bjørk		2360 ± 30	BC405-395	-26.6
TUa-7280	Kullprøve 3, Kjellerød Råde, Østfold	Trekull Bjørk, hassel selje vier/osp		2530 ± 30	BC785-550	-24.1

Dato: 24 JUN 2008

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Pål Johan Svanem
Pål Johan Svanem

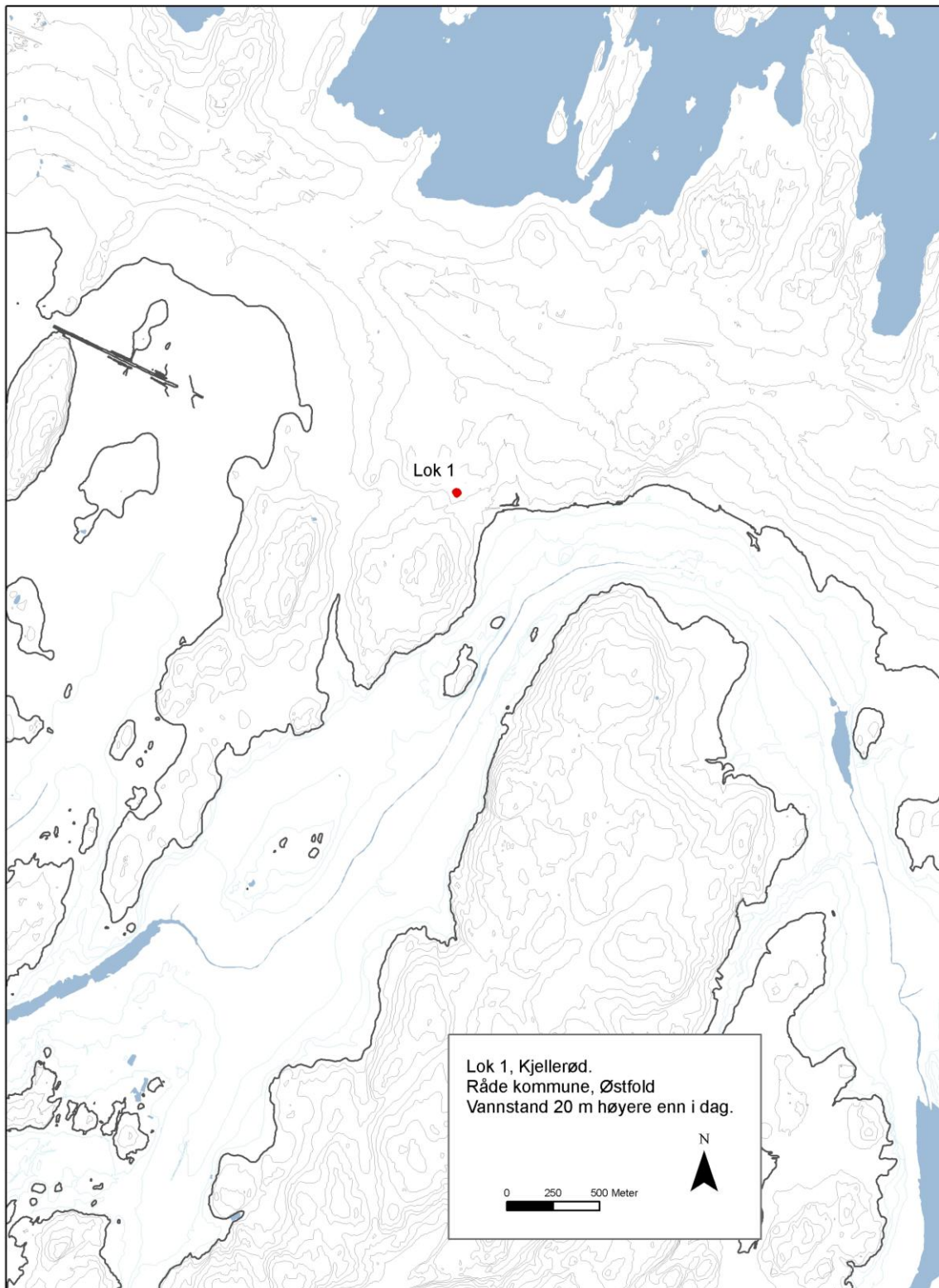
Steinar Gulliksen
Steinar Gulliksen

8.6. KART

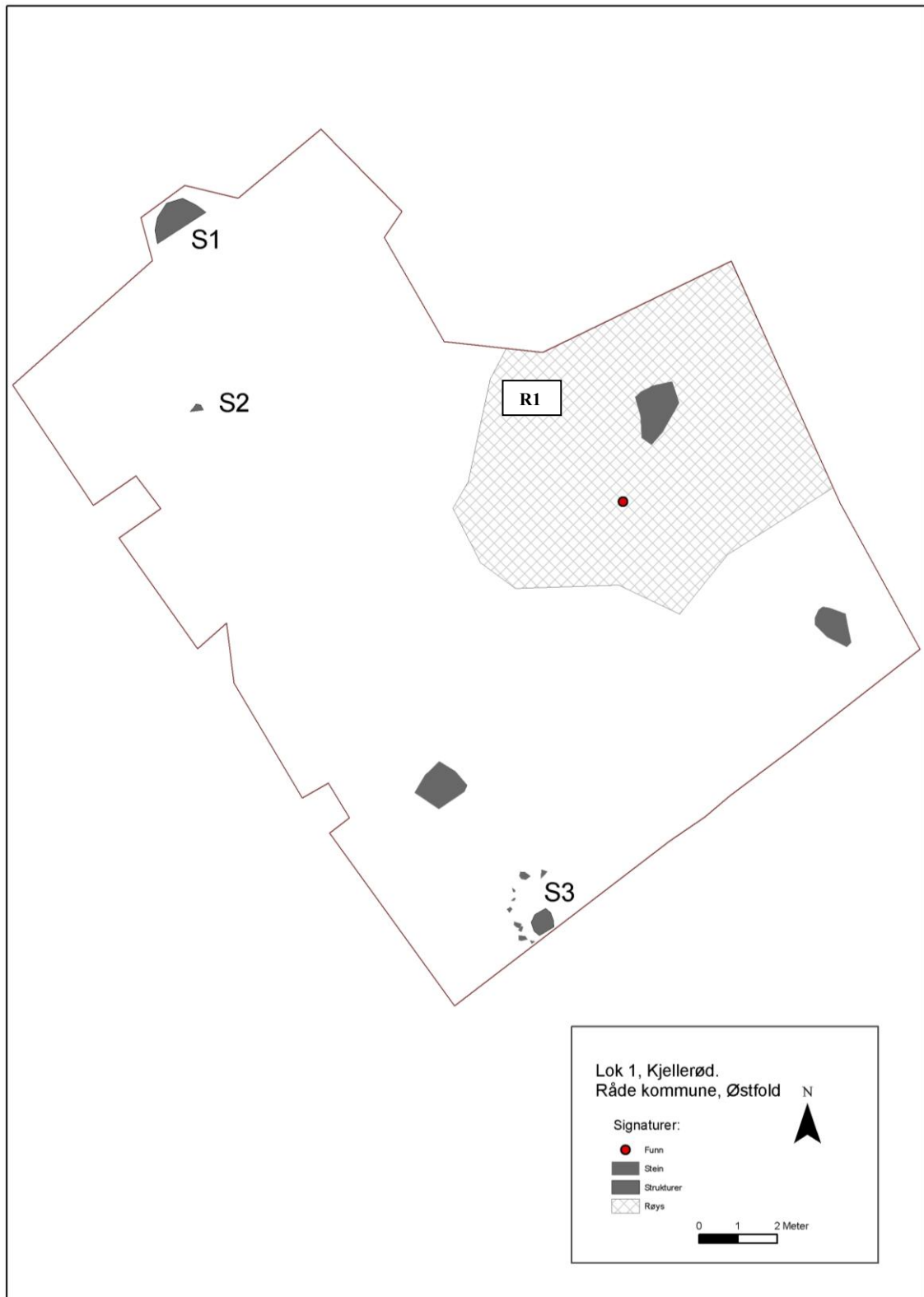
1. Oversikt over Lok. 1 sitt nærområde. ØK kart.

2. Oversikt over Lok. 1 sett strandlinjebundet. Strandlinje 20 m over dagens.

3. Oversikt over utgravd område.

4. Oversikt over utgravd område med kullprøver inntegnet.

8.7. FOTO

Fig.1. Oversikt over Lok. 1 før utgravning. Sett mot N.

Fig. 2. Oversikt over Lok. 1 før utgravning. Sett mot V.

Fig. 3. Graving av prøveruter. Sett mot Ø.

Fig. 4. Hogst på feltet. Sett mot S.

Fig. 5. Maskinell flateavdekking. Anette Solberg og Tom Baefverfeldt. Sett mot V.

Fig. 6. Utgravning i ruter og lag. Tom Baefverfeldt. Sett mot Ø.

Fig. 7. Kokegrop S1. I plan.

Fig. 8. Kokegrop S1. I profil.

Fig. 9. Avtorving av rydningsrøys R1. Sett mot Ø.

Fig. 10. Snitt gjennom rydningsrøys R1. Profil.

Fig. 11. Ildsted S3. Sett i plan.

Fig. 12. Ildsted S3. Profil.

Fig. 13. Lok. 1. Etter utgravning. Sett mot S.

Fig. 14. Lok. 1. Etter utgravning. Sett mot V.